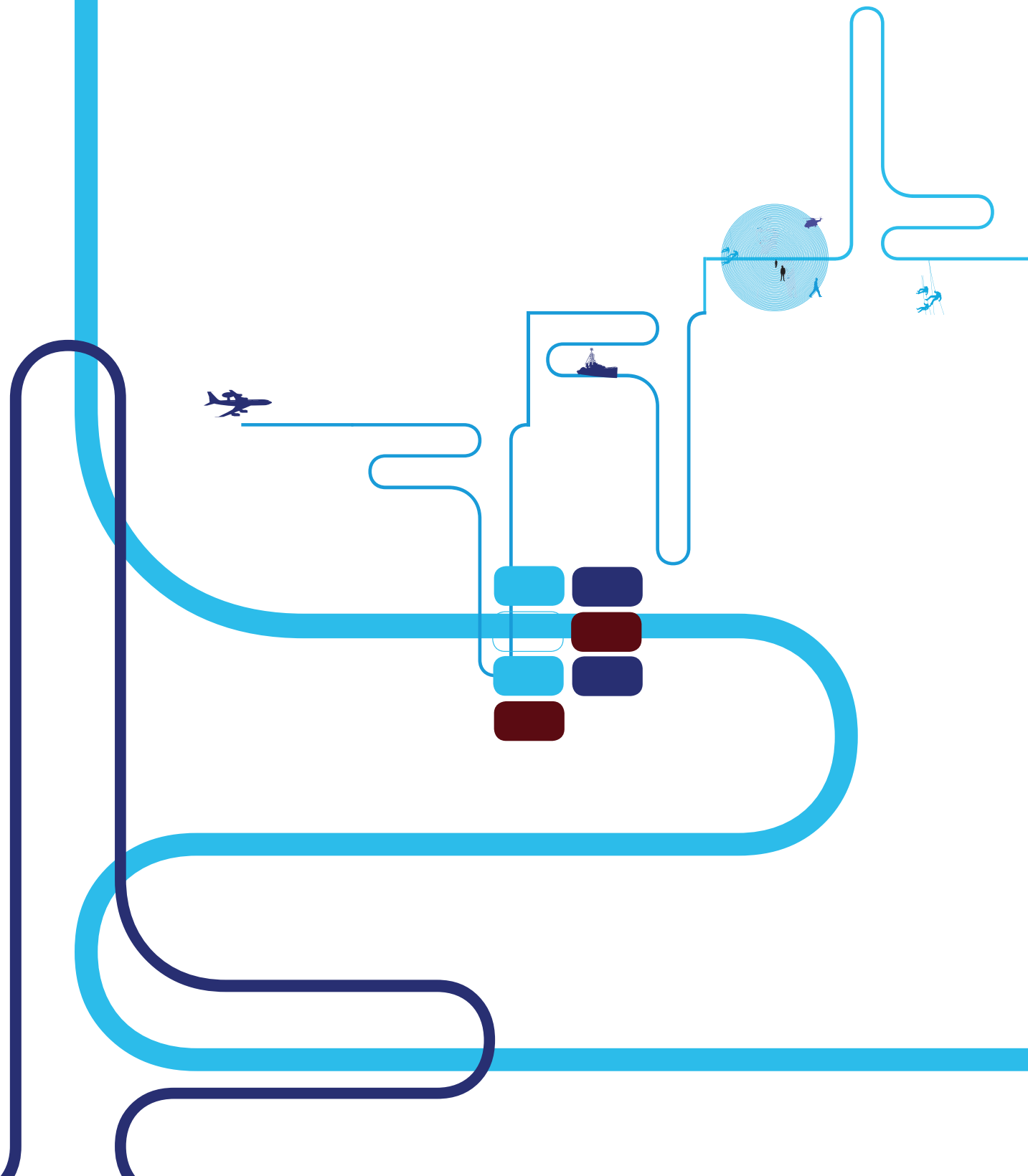

ZAJEDNO ZA SIGURNOST

Uvod u NATO

ZAJEDNO ZA SIGURNOST

Uvod u NATO

- Str. 04 | **Uvod**
- Str. 06 | **Odgovor na promjene**
- Str. 14 | **Značajan akter u kriznim situacijama**
- Str. 22 | **Proširenje partnerstava**
- Str. 28 | **Provođenje politike otvorenih vrata**
- Str. 30 | **Nove sposobnosti za nove prijetnje**
- Str. 32 | **Dinamika Organizacije**
- Str. 35 | **Ka budućnosti**

Sjeveroatlantski savez

U skoro pola vijeka postojanja, i Savez i šira svjetska zajednica razvili su se na način kako to osnivači NATO Saveza nisu mogli predvidjeti.

Pošto se strateško okruženje i dalje mijenja, ubrzava se tempo transformacije NATO-a. NATO se bavi puno širim spektrom sigurnosnih izazova nego što je to bio slučaj u prošlosti, a pri tom mora zaštititi svoje stanovništvo i u svojim i u drugim zemljama. Prijetnje, kao što su širenje oružja za masovno uništenje i terorizam, ne poznaju granice, što znači da NATO mora biti sposoban raspoređivati i održavati svoje trupe i na velikim udaljenostima, npr. u Afganistanu. Uporedo s tim, NATO razvija

nepohodna sredstva i sposobnosti da bi mogao odgovoriti na ove nove zahtjeve, te doprinosi međunarodnim nastojanjima na rješavanju ovih brojnih izazova.

Iako se priroda prijetnji s kojima se suočavaju zemlje članice i načini na koje se NATO njima bavi mijenjaju, osnovni postulati saradnje unutar Saveza ostaju vjerni principima Vašingtonskog sporazuma. Princip kolektivne odbrane je srž osnivačkog sporazuma. Taj princip ostaje jedinstveni i trajni princip koji veže članice zajedno, obavezujući ih da štite jedna drugu.

NATO pruža vojno-politički okvir za upravljanje sigurnosnim izazovima koji povezuju evropske i sjevernoameričke interese s ciljem izgradnje sigurnosti zasnovane na razumijevanju i saradnji radi dobrobiti budućih generacija.

Svako spominjanje Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije u ovoj publikaciji označeno je zvjezdicom (*) koja se odnosi na sljedeću fusnotu: "Turska priznaje Republiku Makedoniju pod njenim ustavnim imenom."

Odgovor na promjene

1949.
Potpisivanje Vašingtonskog sporazuma, 4. april

1961.
Podizanje Berlinskog zida

Počeci Saveza

Kada su ideološki sukobi između Istoka i Zapada počeli dobivati na snazi, 12 zemalja s obje strane Atlantika formirale su Organizaciju Sjeveroatlantskog saveza 1949.g. Primarni cilj bio je stvaranje pakta o međusobnoj pomoći u slučaju da Sovjetski savez pokuša proširiti svoju kontrolu sa Istočne Evrope na druge dijelove kontinenta.

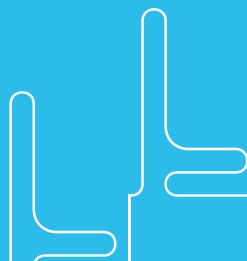

U to vrijeme, Evropa se još uvijek oporavljala od razaranja uzrokovanih 2. svjetskim ratom. Međutim, od 1947. do 1952.g. Maršalov plan, koji su finansirale SAD, obezbjedio je sredstva za stabilizaciju privreda Zapadne Evrope. Obavezujući se na princip kolektivne odbrane, NATO je dopunio svoju ulogu pomažući u održavanju sigurnog okruženja za razvoj demokratije i ekonomski rast. Prema riječima tadašnjeg američkog predsjednika Harry S. Trumana, Maršalov plan i NATO bili su “dvije polovice jednog oraha”.

“ Zapadna Evropa i Sjeverna Amerika su putem NATO saveza postigle nivo stabilnosti bez presedana ”

Činilo se da su ranih 1950-ih dešavanja u svijetu, koja su kulminirala izbijanjem Korejskog rata, potvrdila strahove Zapada o ekspanzionističkim ambicijama Sovjetskog saveza. U skladu s tim, zemlje članice NATO-a pojačale su svoje napore na razvijanju vojnih i civilnih struktura potrebnih za izvršenje obaveze zajedničke odbrane. Prisustvo sjevernoameričkih trupa na evropskom tlu, na zahtjev evropskih vlada, pomoglo je u obeshrabrivanju agresije Sovjetskog saveza. Kako je vrijeme prolazilo, sve više država se pridruživalo Savezu.

Kroz Savez, Zapadna Evropa i Sjeverna Amerika postigle su nivo stabilnosti bez presedana, postavljajući osnove za evropsku saradnju i integraciju. Početkom 1990-ih, nakon kraja Hladnog rata, Savez je dao svoj aktivan doprinos na prevazilaženju podjele Evrope na Istočnu i Zapadnu putem saradnje sa bivšim neprijateljima i zalaganjem za princip saradnje ka sigurnosti.

1989.
Pad Berlinskog zida

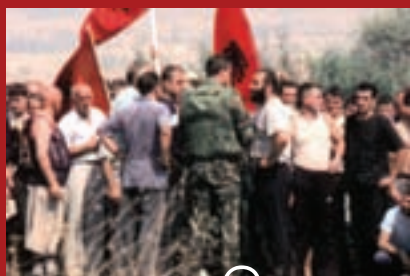
Kraj Hladnog rata

Tokom Hladnog rata, uloga i svrha NATO bile su jasno definirane postojanjem prijetnje koju je predstavljao Sovjetski savez. Početkom 1990-ih, Varšavski pakt se raspao, a Sovjetski savez propao. Nestajanjem tradicionalnih neprijatelja, neki komentatori vjerovali su da će nestati i potreba za NATO-om, te da će se budući troškovi za odbranu i ulaganja u oružane snage moći drastično smanjiti.

Većina NATO saveznika počela je kresati odbrambene troškove, neke čak i do 25 procenata. Iako je kraj Hladnog rata možda uklonio prijetnju vojne invazije, uskoro je postalo jasno da raste nestabilnost u nekim dijelovima Evrope. Veliki broj regionalnih konflikata, koji su često izbijali zbog etničkih tenzija, buknuh su u bivšoj Jugoslaviji i dijelovima Sovjetskog saveza, i prijetili da se prošire.

“ očuvanje mira i stabilnosti u Evropi i sprečavanje eskalacije regionalnih tenzija ”

U tom trenutku pojavila se potreba za novim oblicima političke i vojne saradnje da se održi mir i stabilnost u Evropi i spriječi eskalacija regionalnih tenzija. I zaista, NATO se angažirao na uspostavljanju institucionalnih odnosa sa bivšim neprijateljima, stvarajući tako nove mehanizme saradnje. NATO je prošao i kroz velike unutrašnje reforme da bi prilagodio vojne strukture i sposobnosti i. osim za zadatke održavanja stalne sposobnosti za ispunjenje njegovih osnovnih odbrambenih uloga. članice opremio i za nove zadatke, kao što je upravljanje krizama, operacije očuvanja i podrške miru. Kao odgovor na ove sigurnosne izazove, NATO je ne samo ostao čvrsto povezan Savez sa obavezom kolektivne odbrane, nego je postao i fokus za partnerstvo kulturološki različitih zemalja koje tijesno saraduju na širokom polju sigurnosti.

© MOD UK

1995.
NATO se angažira
u prvoj operaciji
upravljanja krizom

9/11

2001.
Teroristički napadi ogromnih
razmjera na Njujork i Vašington

NATO se poziva
na primjenu člana
5 po prvi put u
svojoj historiji

11. septembar

Strateški koncept usvojen na Vašingtonskom samitu 1999.g. opisuje buduće prijetnje kao "višesmjjerne i često teško predvidive", a posebna pažnja posvećena je opasnosti koju predstavlja širenje oružja za masovno uništenje i načini njegove upotrebe. Također, jasno je istaknuto da sigurnosne interese Saveza mogu ugroziti drugi rizici šireg spektra, kao što su teroristička djela, sabotaze, organizirani kriminal, kao i prekid u snabdjevanju vitalnim resursima.

Događaji su ubrzo potvrdili vidovitost Saveznika. 11. septembra 2001.g. teroristi su iskoristili putničke avione kao oružje za masovno uništenje protiv ciljeva u Sjedinjenim Američkim Državama. Šokantna brutalnost napada i sredstva korištena za te napade demonstrirala su ranjivost otvorenih i demokratskih društava za novi oblik asimetričnog ratovanja. Dan iza napada, kao znak solidarnosti, Saveznici su se pozvali na primjenu člana 5 Vašingtonskog sporazuma, odredbu o kolektivnoj odbrani NATO-a, time potvrđujući da napad na jednu ili više zemalja članica predstavlja napad na sve.

Član 5

Strane se slažu da će se oružani napad na jednu ili više članica u Evropi ili Sjevernoj Americi smatrati napadom na sve i, shodno tome, slažu se da će, u slučaju takvog oružanog napada, svaka članica u izvršenju prava na individualnu ili kolektivnu samoodbranu koja se priznaje članom 51 Povelje Ujedinjenih naroda, pomoći napadnutoj Strani ili Stranama poduzimajući, individualno ili zajedno sa drugim Stranama, one mjere koje

smatra neophodnim, uključujući upotrebu oružane sile, da se obnovi i održi sigurnost Sjeveroatlantskog područja.

Svaki takav oružani napad i mjere poduzete kao odgovor na njega odmah će se prijaviti Vijeću sigurnosti. Te mjere će se obustaviti kada Vijeće sigurnosti poduzme neophodne mjere za obnovu i održanje međunarodnog mira i sigurnosti.

Savez je nakon toga usvojio mjere za podršku Sjedinjenim Američkim Državama i ubrzo je, početkom oktobra rasporedio brodove u istočnom Mediteranu da bi se ljudstvo moglo ukrcati i pretražiti brodove koji se sumnjiče za terorističke aktivnosti. Ova operacija nastavlja se i dan danas, kao operacija Aktivni napor (Active Endeavour), koja sada obuhvata cijeli Mediteran. Između ostalih usvojenih mjera, neki Saveznici poslali su svoje trupe u Afganistan kao podršku američkim operacijama protiv al Kaide, terorističke grupe odgovorne za napade 11. septembra, i Talibana, režima koji ih štiti. Od augusta 2003.g., Savez predvodi mirovnu operaciju pod nazivom Međunarodne snage za sigurnosnu pomoć (ISAF).

Nakon napada od 11. septembra uslijedili su drugi na teritoriji Saveza, manje dramatični po obimu, ali jednako zli po namjeri. Ovi incidenti, kao i drugi na drugim mjestima, potvrdili su NATO liderima važnost onoga što se već duže vrijeme znalo.

“ doprinijeti razvoju sveobuhvatnih političkih, ekonomskih i vojnih rješenja ”

Kao prvo, prijetnje transatlantskoj zajednici u 21. vijeku bit će sve asimetričnije po svojoj prirodi, a sponzorirat će ih paradržavne grupacije, a ne državne vojske. Da bi im se suprotstavile, vojske članica Saveza moraju biti sposobne raspoređivati se u druge zemlje, biti mobilnije i efikasnije.

Kao drugo, ove nove prijetnje mogu poticati iz regiona van euroatlantskog područja. Iz tog razloga, NATO mora postati Savez sa globalnim partnerima koji shvataju da se sa rizicima moraju suočiti bez obzira odakle oni potiču.

I konačno, NATO se ovim opasnostima ne može suprotstaviti sam. Transatlantski savez mora doprinijeti razvoju sveobuhvatnih političkih, ekonomskih i vojnih rješenja saradjujući sa nevladinim i međunarodnim organizacijama, kao što su Ujedinjeni narodi, Evropska unija i Organizacija za sigurnost

i saradnju u Evropi. Samo takav pristup jamči ulazak i u ekonomske i u političke i u ideološke korjene konflikta.

Imajući na umu ove faktore, NATO lideri započeli su reviziju aktivnosti i radnih procedura Saveza. To je rezultiralo serijom inicijativa usvojenih na narednim samitima NATO-a.

One obuhvataju:

stvaranje NATO snaga za odgovor – tehnološki naprednih, fleksibilnih, rasporedivih, interoperabilnih i održivih snaga, uključujući kopnene, pomorske i zračne elemente

unapređenje sposobnosti u područjima koja su ključna za moderne vojne operacije, kao što je strateški zračni most i izviđanje zrak-zemlja

usklađenu vojno-komandnu strukturu

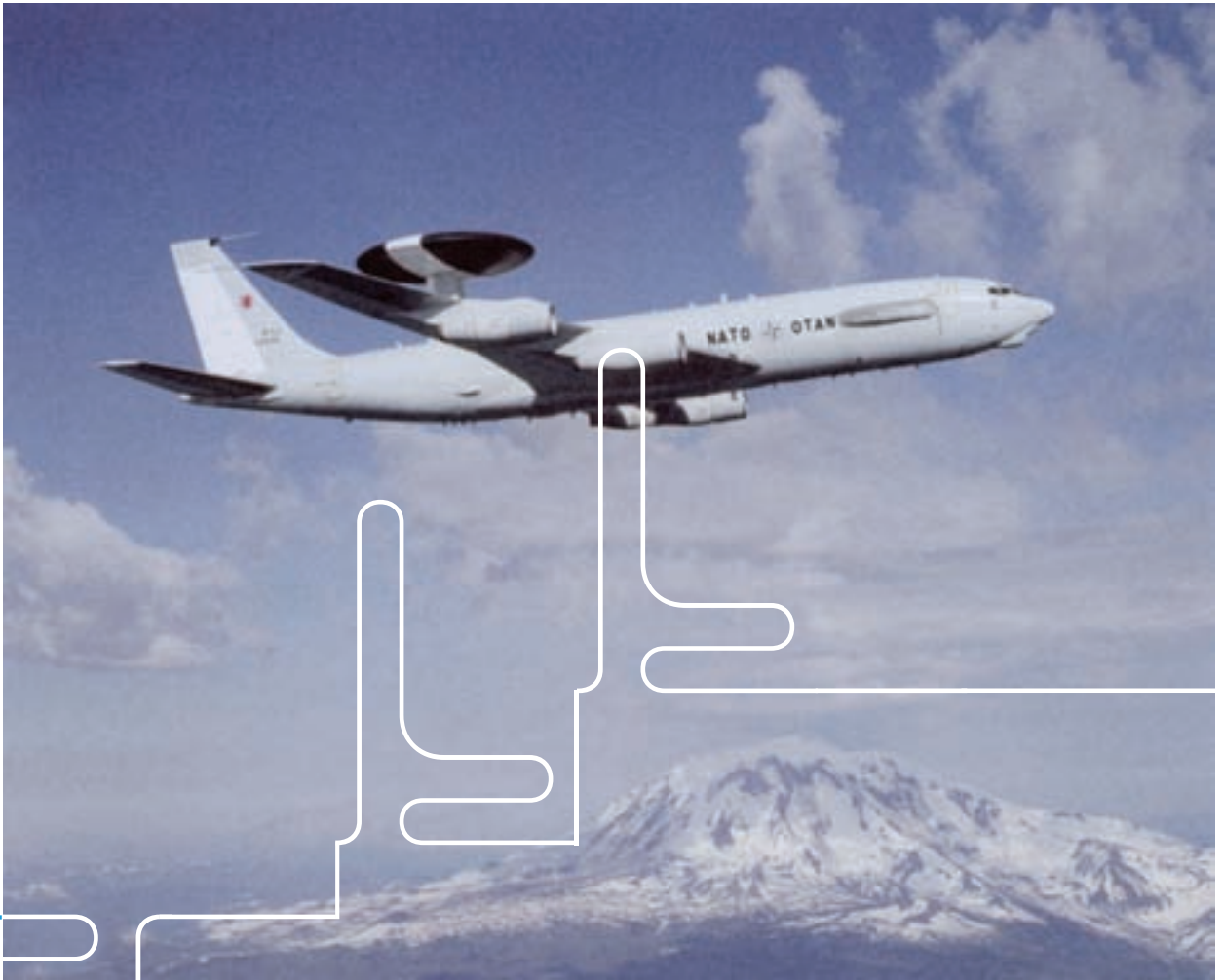
usvajanje Sveobuhvatnih političkih smjernica čija je namjera dati okvir Savezničkim strateškim prioritetima u narednih deset do petnaest godina

proširenje operacija u Afganistanu i pokrivanje cijele zemlje

pomoć vladi Iraka putem obuke iračkih sigurnosnih snaga

angažiranje u institucionaliziranju odnosa sa zemljama Bliskog istoka putem Istambulske inicijative za saradnju

Uporedo s tim, NATO je angažiran i na euroatlantskoj integraciji. Pozivanje u članstvo Saveza i njegove programe partnerstva ima za cilj proširiti prednosti sigurnosti na veći broj zemalja.

NATO AWACS avioni omogućavaju zračno izviđanje značajnih događaja i kriznih situacija

© MOD Canada

Značajan akter u kriznim situacijama

2003.
NATO preuzima odgovornost
za ISAF u Afganistanu

Afganistan

Neposredno nakon napada od 11. septembra, Sjedinjene Države započele su operaciju Trajna sloboda (Enduring Freedom), protuterorističku operaciju u Afganistanu, kojom je zbačen s vlasti talibanski režim. Pojavila se, međutim, bojazan da afganistanske sigurnosne snage neće same uspjeti stabilizirati zemlju, pa je iz tog razloga organizirana konferencija u Bonu, decembra 2001.g., na kojoj je od UN-a zatraženo da odobri snage koje bi pomogle u uspostavi i obuci Sigurnosnih snaga Afganistana. Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1386 od 20. decembra 2001.g. omogućeno je stvaranje Međunarodnih snaga za sigurnosnu pomoć (ISAF) i njihovo raspoređivanje u Kabulu i okolini. ISAF i afganistanska Prelazna uprava, prethodnik afganistanske državne vlade, su dogovorile Tehnički sporazum u januaru 2002.g. u kojem su precizno navedeni zadaci ISAF-a.

U početku, ISAF nisu bile ni NATO ni UN snage nego koalicija voljnih raspoređenih u skladu sa ovlaštenjem Vijeća sigurnosti UN-a. Zemlje dobrovoljci predvodile su ISAF na bazi šestomjesečnih rotacija (u početku Velika Britanija, Turska, Njemačka i Nizozemska). Iako su ove misije ostvarivale napredak, javljali su se problemi zbog nepostojanja kontinuiteta, sve dok u augustu 2003.g. Savez nije preuzeo stratešku komandu, kontrolu i koordinaciju misije i tako omogućio uspostavu stalne komande ISAF-a u Kabulu.

“ ISAF vrši koordinaciju u tijesnoj saradnji s afganistanskom državnom vladom ”

U početku je mandat ISAF-a bio ograničen na područje glavnog grada Kabula i njegovu okolicu, ali je vremenom proširen i sada pokriva cijeli Afganistan. Prvo je proširen na sjever, potom na zapad, pa jug, i konačno, na istok zemlje – najopasniji i najeksplozivniji region Afganistana.

Glavna uloga ISAF-a je pružanje pomoći afganistanskoj vladi u proširenju i izvršenju vlasti u cijeloj zemlji i stvaranje sigurnog okruženja. Da bi se to postiglo, ISAF pomaže razvoj afganistanskih sigurnosnih snaga putem obuke oružanih snaga i policije, utvrđivanja potreba za rekonstrukcijom civilnih objekata, pružanja podrške organima vlasti u razoružavanju ilegalnih naoružanih grupa i angažmana u borbi protiv narkotika, kao i podrške aktivnostima pružanja humanitarne pomoći.

ISAF, također, pokušava poboljšati interakciju između civilnih i vojnih tijela i razviti sistematičniji pristup saradnji u toj oblasti. Naprimjer, neki od timova za rekonstrukciju

provincija, malih grupa civilnih i vojnih predstavnika pod nadležnošću ISAF-a, rade u cijeloj zemlji na projektima kao što su izgradnja škola i sirotišta, popravka cesta, delaboracija oružja, deminiranje i sl.

ISAF tijesno saraduje sa afganistanskom državnom vladom. Na primjer, tokom decembra 2003.g. i januara 2004.g., ISAF je pomogao afganistanskim vlastima u osiguranju održavanja sjednice ustavnog Velikog vijeća, Loya Jirga, koje je usvojilo afganistanski Ustav. U septembru 2006.g., NATO i Afganistan su objavili “Okvir za istrajnu saradnju kroz partnerstvo” koji se koncentrira na unapređenje reforme odbrane, izgradnju odbrambenih institucija i interoperabilnost između afganistanske državne vojske i NATO članica. Osim toga, visoki civilni predstavnik NATO-a koji artikulira političke i vojne ciljeve Saveza direktno saraduje sa afganistanskom vladom i drugim međunarodnim organizacijama i održava kontakt sa susjednim zemljama.

© Belgian MOD

NATO je predvodio desetogodišnju mirovnu misiju u Bosni i Hercegovini

Balkan

Nakon raspada bivše Jugoslavije, NATO je vojno intervenirao da bi zaustavio ili spriječio konflikt u Bosni i Hercegovini 1995.g., na Kosovu 1999.g. i u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji* 2001. g.

U Bosni i Hercegovini, NATO Saveznici izveli su zračne operacije protiv snaga bosanskih Srba u augustu i septembru 1995.g. Ova operacija pomogla je da se promijeni ravnoteža snaga na terenu i ubijedila vođstvo bosanskih Srba da prihvate mirovno rješenje, dogovoreno u Dejtonu, Ohajo. Mirovnjaci NATO-a stigli su u Bosnu i Hercegovinu u decembru 1995.g. kao Snage za implementaciju mira (IFOR). IFOR su naslijedile Stabilizacijske snage (SFOR), koje su deset godina kasnije, u decembru 2005.g., uspješno završile svoj mandat. Tada je mandat za očuvanje mira predat Evropskoj uniji.

“ stvaranje stabilnog okruženja za budući razvoj Kosova ”

NATO vojna intervencija na Kosovu uslijedila je nakon eskalacije nasilja koje je trajalo više od godinu dana zbog toga što je Beograd stalno kršio rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a, koje su pozivale na prekid represije albanskog stanovništva na Kosovu. U martu 1999.g., Savez je odlučio krenuti sa zračnim napadima na vojne i paravojne strukture jugoslovenske vlade odgovorne za represiju. Ova odluka donesena je nakon što su iscrpljene sve druge opcije, a mirovni pregovori nisu uspjeli prevazići nepopustljivost Beograda.

Zračna kampanja trajala je 78 dana, a konačni rezultat bio je obustava svih vojnih aktivnosti svih strana u konfliktu; povlačenje jugoslovenske vojske, srpske policije i paravojnih snaga sa Kosova; sporazum o stacioniranju međunarodnih vojnih snaga na Kosovu; sporazum o bezuvjetnom i sigurnom povratku izbjeglica i raseljenih osoba, i spremnost svih strana da rade na iznalaženju političkog sporazuma za Kosovo.

Mandat NATO snaga na Kosovu (KFOR) proizilazi iz Vojno-tehničkog sporazuma koji su

potpisali NATO i komandanti Jugoslovenske vojske i iz Rezolucije 1244 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, oba dokumenta iz juna 1999.g. KFOR je dobio zadatak sprečavanja obnavljanja neprijateljstava, uspostave sigurnog okruženja i razoružanja Oslobodilačke vojske Kosova. Osim toga, KFOR podržava međunarodna humanitarna nastojanja i saraduje sa međunarodnim civilnim predstavnicima i Prelaznom upravom UN-a na Kosovu (UNMIK) na stvaranju stabilnog okruženja radi budućeg razvoja Kosova.

Nakon proglašenja nezavisnosti, 17. februara 2008.g., NATO je ponovo potvrdio da će KFOR ostati na Kosovu na osnovu Rezolucije 1244 Vijeća sigurnosti UN-a, dok Vijeće sigurnosti UN-a ne odluči drugačije. Ovo stajalište ponovljeno je na zasjedanju lidera NATO-a na samitu u Bukureštu u aprilu 2008.g. Također su istakli da će KFOR saradivati sa i pomagati Ujedinjenim narodima, Evropskoj uniji i drugim međunarodnim akterima, po potrebi, pružajući podršku u razvoju stabilnog, demokratskog, multietničkog i mirnog Kosova. Trenutno NATO na Kosovu ima oko 15,000 trupa.

“ U cilju jačanja dugoročne stabilnosti na zapadnom Balkanu, NATO pokušava integrirati zemlje iz regiona u euroatlantske strukture ”

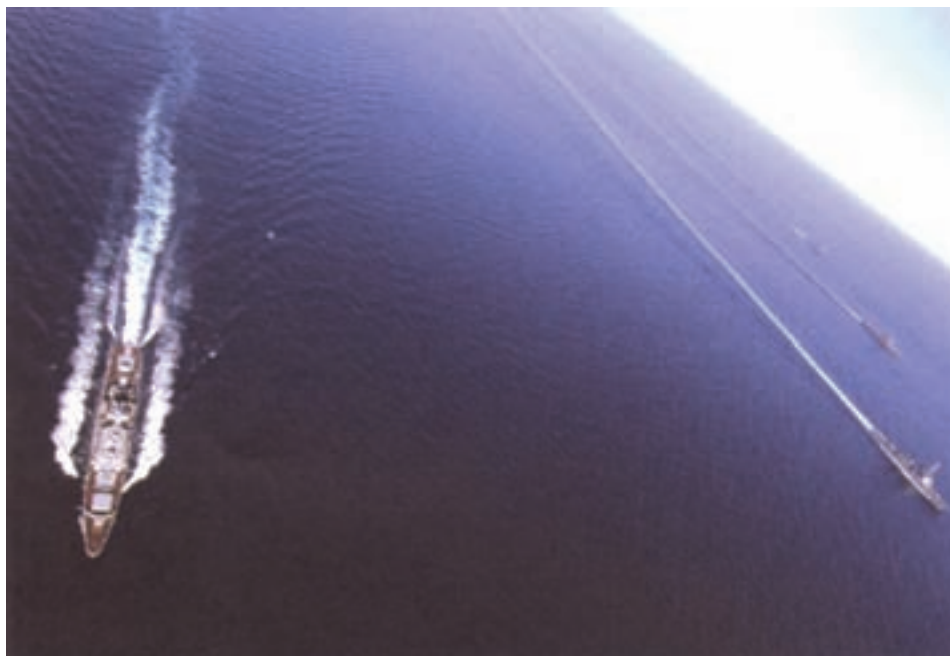
U augustu 2001.g. predsjednik Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* zatražio je podršku NATO-a da se razoružaju grupe etničkih Albanaca koje su potencijalno mogle destabilizirati zemlju. NATO je pristao, pod uvjetom da vlada ponovo uvede određena manjinska prava. Predstavnici zajednice etničkih Albanaca i vlada su, uz posredovanje posebnih izaslanika nekoliko međunarodnih organizacija, uključujući NATO i Sjedinjene Američke Države, sklopili politički sporazum, čime je otvoren put NATO-u da rasporedi oko 3,500 vojnika u 30-dnevnu misiju razoružanja etničkih Albanaca na dobrovoljnoj osnovi.

Na zahtjev Skoplja, NATO trupe produžile su svoj boravak u zemlji, pružajući zaštitu posmatračima Evropske unije i Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi, sve do kraja marta 2003.g. kada je tu misiju preuzela Evropska unija. Ove inicijative pomogle su u sprečavanju građanskog rata i pripremile teren za pomirenje i obnovu zemlje.

KFOR je sada jedina preostala velika saveznička misija na Balkanu, iako NATO ima svoje štabove u Sarajevu i Skoplju koji pomažu vladama zemalja domaćina u reformi odbrane.

Da bi se ojačala dugotrajna stabilnost na zapadnom Balkanu, NATO pokušava integrirati zemlje iz regiona u euroatlantske strukture. Albanija i Hrvatska su potpisale Protokol o prijemu u julu 2008.g, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija* je kandidat za članstvo u NATO-u, a Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija su postale NATO partneri 14. decembra 2006.g.

Mediteran

“ otkrivanje, odvracanje i zaštita od terorističkih aktivnosti na Mediteranu ”

Pokrenuta nakon napada od 11. septembra, operacija Aktivni napor (Active Endeavour) je pomorska operacija nadzora koju predvode NATO pomorske snage s ciljem otkrivanja, odvracanja i zaštite od terorističkih aktivnosti na Mediteranu. NATO brodovi su raspoređeni i počeli su patrolirati istočnim Mediteranom već 6. oktobra 2001.g., 20 dana prije nego što je operacija zvanično otpočela. S obzirom na njen uspjeh, proširena je do Gibraltarskog moreuza početkom 2003.g., a godinu dana kasnije, u martu 2004.g. na cijeli Mediteran.

Iako je sama operacija ograničena na aktivnosti povezane sa terorizmom, korisna je i za cjelokupnu sigurnost Mediterana u kontekstu trgovačkih i ekonomskih aktivnosti. Mediteran je veoma frekventna trgovačka ruta, kojom se, između ostalog, transportuje nekih 65 procenta nafte i gasa koje troši zapadna Evropa. Pored toga, NATO je intervenirao da spasi preživjele iz nesreća, kao što su oštećeni tankeri, potonuli ili oštećeni brodovi. Operacija Aktivni napor (Active Endeavour) je 2004.g. pružila podršku vladi Grčke u obezbjeđenju Olimpijskih i Paraolimpijskih igara.

Pomoć Iraku

Stabilan Irak je vitalni strateški interes NATO-a i od 2004.g. NATO podržava iračku vladu putem NATO Misije za obuku u Iraku (NTM-I). NATO i Irak su postigli dogovor o nastavku dugoročne saradnje, a to su ozvaničili odobravajući prijedloge za Strukturirani okvir saradnje (Structured Cooperation Framework).

NATO pomaže Iraku da uspostavi vlastite sigurnosne kapacitete tako što obučava iračku vojsku u i van Iraka, podržava razvoj sigurnosnih institucija Iraka, koordinira isporuku opreme koju doniraju pojedinačne članice NATO-a, i, generalno, pruža podršku reformi odbrane u Iraku.

Saradnja sa Irakom odvija se u skladu sa Rezolucijom 1546 Vijeća sigurnosti UN-a kojom se traži podrška međunarodnih i regionalnih organizacija da bi se zadovoljile potrebe iračkog stanovništva za sigurnošću i stabilnošću, u skladu sa zahtjevima Vlade Iraka.

Izbjeglice
iz Darfura

Podrška Afričkoj uniji

Od 2003.g. stanovnici sudanske provincije Darfur žrtve su brutalnog građanskog rata. Sukob je doveo do humanitarne krize u kojoj je stradalo desetine hiljada, a raseljeno nekoliko miliona ljudi. Na zahtjev Afričke unije (AU), NATO je pružao podršku njenoj misiji u Sudanu od jula 2005.g. do 31 decembra 2007., kada je misija i završena. Nakon što je u januaru 2008.g. misija postala kombinirana misija UN-a i Afričke unije, NATO je izrazio spremnost da razmotri dodatne zahtjeve za podršku.

U junu 2007.g., NATO se principijelno složio sa zahtjevom Afričke unije da osigura strateški zračni most za razmještanje svojih trupa u misiju u Somaliji (AMISOM), u kojoj od 1991.g. ne postoji efikasna vlada i koja je godinama izložena gladi, bolestima i borbama između suprotstavljenih lokalnih ratnih vođa.

Također na zahtjev Afričke unije, NATO pruža podršku izgradnji dugoročnih kapaciteta Afričke unije za očuvanje mira, posebno Afričkih stand-by snaga.

Radi osiguranja što veće sinergije i efikasnosti, NATO-ova pomoć se usklađuje i tijesno koordinira sa drugim međunarodnim organizacijama, prvenstveno Ujedinjenim narodima i Evropskom unijom, kao i sa bilateralnim partnerima.

NATO-ove šire aktivnosti

Medijsko izvještavanje o NATO-u uglavnom se tiče visoke diplomatije, samita Saveza i vojnih operacija. Međutim, većina aktivnosti Saveza se dešava daleko od očiju javnosti. NATO svakodnevno radi na nizu projekata koji pomažu unapređenju sigurnosnog okruženja Evrope. Ti projekti uključuju pružanje pomoći istočnoevropskim zemljama u reformi vojski tih zemalja, razvoj programa za doobuku bivših vojnih lica za civilna zaposlenja i pružanje pomoći u deminiranju i uništavanju zaliha neperspektivne municije i naoružanja.

Pored toga, NATO aktivno učestvuje u koordinaciji humanitarne pomoći, a 1999.g. uspostavio je Euroatlantski centar za koordinaciju pomoći u katastrofama (EADRCC - Euro-Atlantic Disaster Relief Coordination Centre) kroz koji se koordinira hitna i humanitarna pomoć NATO-a i partnerskih država u slučaju prirodnih i drugih katastrofa. Na primjer, u septembru 2005.g., NATO je pružio pomoć žrtvama poplava

nakon uragana Katarina u SAD-u. Kada je mjesec dana kasnije, u razornom zemljotresa u Pakistanu stradalo oko 73,000 ljudi, a četiri miliona ostalo bez domova, Sjevernoatlantski savez je odobrio pružanje pomoći kroz EADRCC. U brojnim slučajevima, EADRCC je mobilizirao resurse za pomoć zemljama u euroatlantskom području pogođenim poplavama, šumskim požarima i zemljotresima.

NATO ima naučni program koji sponzorira praktičnu saradnju o pitanjima u vezi sigurnosti u području civilnih nauka, okoliša i tehnologije. NATO-ov program Nauka za mir i sigurnost (SPS) nastoji dati preporuke i konkretna rješenja za različite probleme i odgovoriti na specifične potrebe zemalja učesnica. Naučnici iz NATO članica, partnerskih zemalja i zemalja učesnica Mediteranskog dijaloga učestvuju u ovim aktivnostima koje kroz pružanje pomoći u saradnji, povezivanju i izgradnji kapaciteta efikasno doprinose sveukupnoj sigurnosti.

“ većina aktivnosti NATO saveza dešava se daleko od očiju javnosti ”

Širenje partnerstva

NATO partneri

“ uspostava institucija za dijalog, izgradnju povjerenja i saradnju ”

Od kraja Hladnog rata, NATO je pokrenuo niz inicijativa na jačanju sigurnosti i stabilnosti kroz uspostavu institucija za dijalog, izgradnju povjerenja i saradnju. Uspostavio je odnose sa bivšim neprijateljima, sa drugim evropskim zemljama, kao i sa zemljama iz šireg mediteranskog regiona i Bliskog istoka.

Na samom početku tog procesa, 1991.g., uspostavljeno je Sjevernoatlantsko vijeće za saradnju. Od kada je preimenovano u Euroatlantsko partnersko vijeće, to je tijelo postalo glavni forum za konsultacije i saradnju između NATO članica i zemalja euroatlantskog područja koje nisu članice NATO-a.

1994.g. NATO je pokrenuo inicijativu poznatu pod nazivom Partnerstvo za mir (PfP). Cilj ovog programa je pomoći zemljama učesnicama u reorganizaciji njihovih oružanih snaga kako bi mogle ispravno obavljati svoju ulogu u demokratskom društvu i učestvovati u mirovnim operacijama koje predvodi NATO. Pored toga, program nudi mogućnosti praktične saradnje u velikom broju različitih područja, čime se partnerskim zemljama omogućuje da prilagode svoje učešće u programu svojim sigurnosnim potrebama i interesima. Raznolik i širok spektar aktivnosti obuhvata područja kao što su reforma odbrane, operacije očuvanja mira, planiranje djelovanja u vanrednim situacijama, saradnja u oblasti nauke, obrazovanja i obuke, kao i bezbjedno uništavanje vojne opreme, uključujući i malokalibarsko i lako naoružanje.

Odnosi sa Rusijom i Ukrajinom

“ Rusija i Ukrajina pripadaju velikom broju zemalja koje su se od prvog dana opredijelile za partnerske aktivnosti s NATO-om ”

Rusija i Ukrajina pripadaju većem broju zemalja koje su se od prvog dana opredijelile za partnerske aktivnosti sa NATO-om. Godine 1997., potpisivanjem bilateralnih sporazuma između NATO-a i ove dvije zemlje postavljeni su zvanični osnovi te saradnje. Zajedničko stalno vijeće NATO-a i Rusije i Komisija NATO-Ukrajina uspostavljeni su kao forumi za bolje redovne konsultacije, diskusije o sigurnosnim pitanjima i razvijanje praktične saradnje u cijelom spektru područja.

Od tada, i nakon terorističkih napada od 11. septembra koji su istakli potrebu za dobro usklađenim međunarodnim odgovorom na nove sigurnosne prijetnje, Saveznici i Rusija su razvili dublje i bliže odnose i 2002.g. uspostavili Vijeće NATO-a i Rusije (NRC), koje je zamijenilo bilateralno Stalno zajedničko vijeće NATO-a i Rusije. Ovim tijelom predsjedava generalni sekretar, u njemu sve zemlje članice NRC-a jednakopravno učestvuju, a odluke se donose konsenzusom. NRC je borbu protiv terorizma, upravljanje krizama i sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje identificirao kao ključna područja saradnje.

Odnos NATO-a i Ukrajine se tokom godina progresivno razvijao. Jedan od važnih aspekata tog odnosa je podrška koju su NATO i neke zemlje članice pružile reformskim naporima u Ukrajini, posebno u području reforme odbrane i reforme sigurnosnog sektora koje su od vitalnog značaja za demokratski razvoj ove zemlje i postizanje cilja bolje integracije u euroatlantske strukture. Godine 2005. sa Ukrajinom je otvoren intenzivirani dijalog u vezi njene težnje da postane članica NATO-a i pratećih reformi. Članice Saveza su se složile 2008.g. da će Ukrajina postati članica NATO-a.

Saradnja
sa zemljama
Mediterranskog
dijaloga u vježbama
NATO-a

Mediterranski dijalog “ stvaranje dobrih odnosa i unapređenje uzajamnog razumijevanja sa zemljama mediterranskog područja ”

Godine 1995. PfP inicijativa dopunjena je uspostavljanjem Mediteranskog dijaloga koji je okupio šest država šireg mediterranskog područja: Egipat, Izrael, Jordan, Mauritaniju, Maroko i Tunis. Cilj Mediteranskog dijaloga, kojem je 2000.g. pristupio i Alžir, je stvaranje dobrih odnosa i unapređenje uzajamnog razumijevanja sa zemljama mediterranskog područja, kao i unapređenje regionalne sigurnosti i stabilnosti. Godine 2004. Mediteranski dijalog

je podignut na nivo istinskog partnerstva na unapređenju praktične saradnje kroz pomoć u reformi odbrane, saradnje u području sigurnosti granica, mjera na unapređenju interoperabilnosti i sl. Unaprijeđeno partnerstvo se, također, odnosi i na borbu protiv terorizma. Neke od zemalja učesnica su poslale svoje trupe u mirovne operacije koje NATO predvodi na Balkanu i ponudile svoju podršku za operaciju Aktivni napor (Active Endeavour).

Istambulska inicijativa za saradnju

“ Cilj Inicijative je unapređenje praktične bilateralne saradnje sa zainteresiranim zemljama u regionu ”

Pokretanjem Istambulske inicijative za saradnju (ICI) 2004. godine Savez je pokazao svoju spremnost na saradnju sa zemljama Bliskog istoka koje nisu učesnice Mediteranskog dijaloga. Cilj Inicijative je unapređenje praktične bilateralne saradnje sa zainteresiranim zemljama u regionu, u područjima kao što su borba protiv terorizma, upravljanje krizama, planiranje djelovanja u vanrednim situacijama i kontrola granica. Do sada su se u Inicijativu uključili Bahrein, Katar, Kuvajt i Ujedinjeni Arapski Emirati.

Nekolicina tzv. kontakt zemalja, kao što je Novi Zeland, dale su svoje trupe za podršku ISAF-u.

Saradnja sa globalnim partnerima i drugim međunarodnim organizacijama

Kako su sigurnosne prijetnje postale nepredvidljivije po svojoj prirodi, obimu i porijeklu, NATO je širio okvire svojih partnerstava i obraćao se svojim globalnim partnerima za pomoć u odgovoru na globalne prijetnje koje su se pojavile s krajem prošlog i početkom ovog stoljeća. U ove tzv. "kontakt zemlje", koje nisu ni susjedne ni partnerske zemlje Saveza, spadaju Japan, Novi Zeland, Australija i Južna Koreja.

NATO, također, saraduje i sa međunarodnim organizacijama koje imaju komplementarnu ulogu u unapređenju mira i sigurnosti. U kontekstu mirovnih operacija i operacija upravljanja krizama, NATO saraduje sa organizacijama koje imaju instrumente da osiguraju održiv mir kroz politički, ekonomski i društveni razvoj, odnosno sa Ujedinjenim narodima, Evropskom unijom, Organizacijom za sigurnost i saradnju u Evropi, kao i sa EUROCONTROL-om i Međunarodnim komitetom crvenog križa.

“ komplementarna uloga u unapređenju mira i sigurnosti ”

Transatlantski odnosi između evropskih članica NATO-a i SAD-a, međutim, obilježja su odnosa NATO-a i Evropske unije puno više od ovih institucionalnih veza. Kao svi konstruktivni odnosi, i ovaj se razvijao u skladu sa promjenama vanjskih okolnosti. Bez ulaganja u istoriju transatlantskih odnosa od II Svjetskog rata, važno je istaći da je, neposredno nakon rata, sigurnosni i ekonomski razvoj evropskih članica NATO-a u znatnoj mjeri ovisio od SAD-a. U međuvremenu, Evropa je postala snažnija i ujedinjenija. Početkom devedesetih godina prošlog vijeka Evropska unija počela je razvijati svoju zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku i postepeno pozicionirati Evropu kao sve istaknutiji faktor međunarodnih odnosa. U decembru 1999. godine,

Evropska unija odlučila je razviti svoje kapacitete za preuzimanje zadataka upravljanja krizama i poduzela mjere na uspostavi potrebnih političkih i vojnih struktura. Zahvaljujući tome, nekoliko godina kasnije Evropska unija preuzela je dvije NATO misije na Balkanu.

Ovaj proces je potpomognut “Berlin plus” aranžmanima koji omogućuju Evropskoj uniji pristup NATO sredstvima i sposobnostima za operacije koje predvodi EU, a u kojima NATO, kao cjelina, nije uključen. To je i temelj saradnje između Evropske unije i NATO-a koji je doveo do primopredaje Evropskoj uniji NATO-ove misije u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji* krajem marta 2003.g., a u Bosni i Hercegovini u decembru 2004.godine.

Politika otvorenih vrata

Tekući proces

su utemeljile Savez, Belgija, Kanada, Danska, Francuska, Island, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Portugal, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD, proširile članstvo u organizaciji i na Grčku i Tursku (1952.g.), a kasnije i Njemačku (1955.g.). Nekoliko decenija kasnije, odnosno 1982.godine Savezu je pristupila Španija.

Sljedeći krug proširenja uslijedio je nakon kraja Hladnog rata, kada je nekolicina srednjeevropskih zemalja odlučila da svoje sigurnosne interese može najbolje zadovoljiti kroz članstvo u NATO-u i iskazala svoje namjere u da postane njegova članica. Tri bivše partnerske zemlje, Češka, Mađarska i Poljska, postale su članice Saveza u martu 1999.g., čime je broj zemalja članica

porastao na 19. Krajem marta 2004.g., u najvećem talasu proširenja NATO-a, još sedam zemalja, Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka i Slovenija, pristupile su Savezu. Nedavno, u julu 2008.g., Albanija i Hrvatska su potpisale Protokol o pristupanju. Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija* je također pozvana da pristupi Organizaciji čim se riješi pitanje imena zemlje.

Vrata NATO-a ostaju otvorena. U toku je intenzivirani dijalog sa Gruzijom i Ukrajinom u vezi njihovih težnji da pristupe NATO-u i pratećih reformi. Godine 2008. lideri Saveza su se sporazumjeli da će ove dvije zemlje postati članice NATO-a.

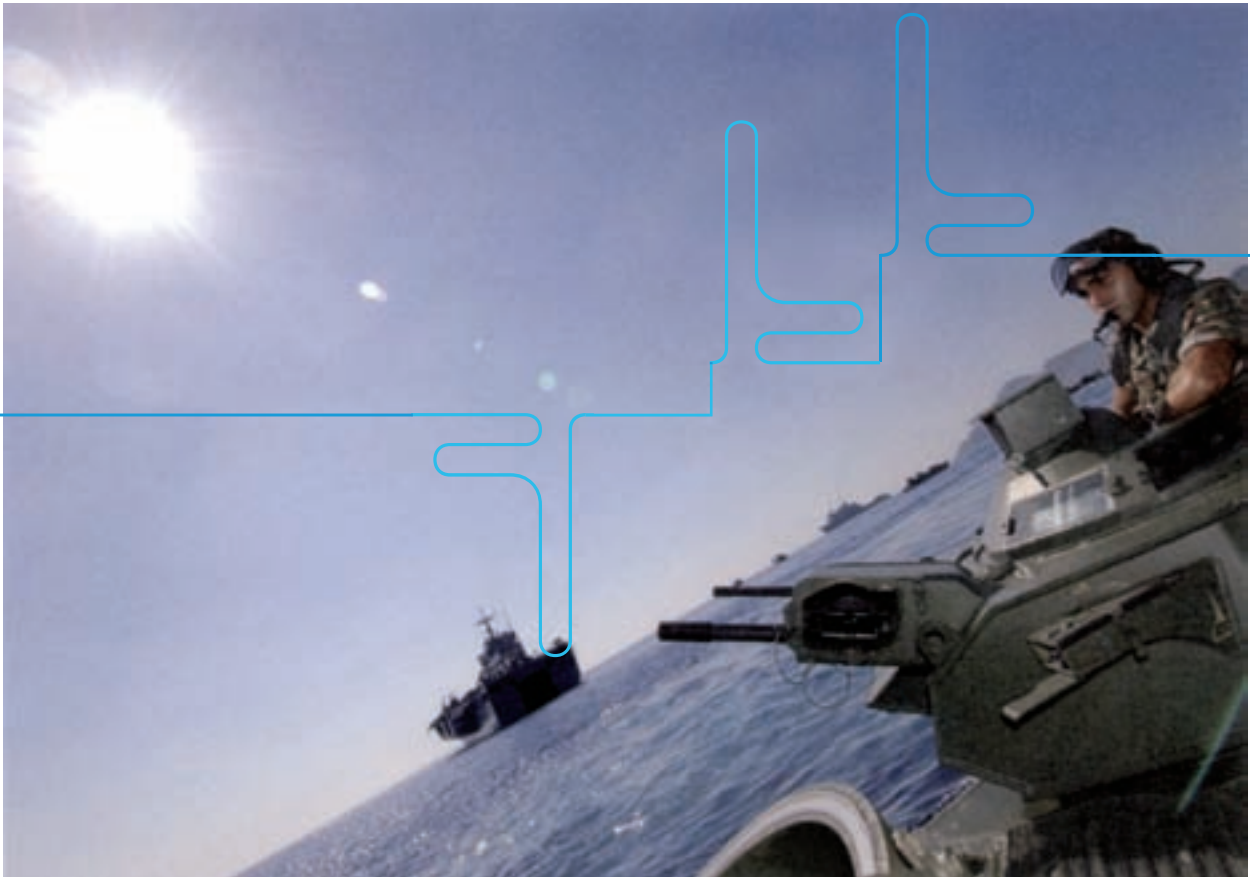

Akcijski plan za članstvo (MAP)

Sedam članica koje su pristupile NATO-u 2004.g., kao i one koje su pristupile Savezu kasnije, prošle su kroz Akcijski plan za članstvo (MAP) koji je uspostavljen 1999.g. kako bi se pomoglo zainteresiranim partnerskim zemljama da se pripreme za članstvo u NATO-u. Plan nudi državama koje žele pristupiti Savezu praktične savjete i ciljanu pomoć, a zauzvrat se od njih očekuje da ispune ključne uslove, uključujući funkcionalan demokratski politički sistem zasnovan na tržišnoj ekonomiji, pravedan tretman manjina, obavezu mirnog rješavanja sporova sa susjednim zemljama, sposobnost i spremnost za pružanje vojne podrške Savezu, kao i posvećenost demokratskoj kontroli oružanih snaga. Učešće u Planu ne garantira buduće članstvo, ali pomaže državi da prilagodi svoje oružane snage i da se pripremi za obaveze i odgovornosti koje članstvo u Savezu nosi.

NATO se ne bavi regrutacijom novih članica, ali su Saveznici radi razmotriti zahtjeve za članstvom demokratskih zemalja koje poštuju iste vrijednosti kao i Savez i mogu doprinijeti temeljnim ciljevima Saveza. Vlade zemalja članica NATO-a su jasno istakle da proširenje Saveza nije samo po sebi cilj nego način daljnjeg širenja sigurnosti i postizanja veće stabilnosti Evrope u cijelini. Proces proširenja pomaže da se spriječe sukobi jer sama mogućnost članstva zemljama koje nastoje postati članicama NATO-a služi kao poticaj da riješe sporove sa susjednim zemljama i podrže reforme i demokratizaciju. Štaviše, nove članice ne bi trebale samo uživati u koristima članstva, nego i dati svoj doprinos sveukupnoj sigurnosti svih država članica. Drugim riječima, one trebaju biti i pružaoci i korisnici sigurnosti.

“ i pružaoci
i korisnici
sigurnosti ”

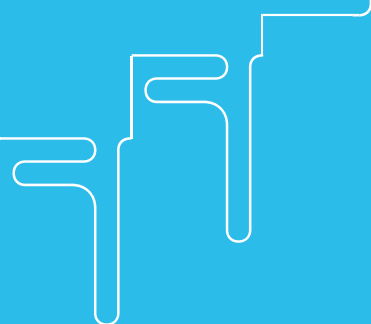

Nove sposobnosti za nove prijetnje

“ čelnici NATO-a su dogovorili značajne reforme putem kojih će se dramatično modificirati NATO-ovi vojni kapaciteti ”

Sigurnosni izazovi sa kojima se društva danas suočavaju zahtijevaju snage koje su opremljene i organizirane tako da mogu odgovoriti na prijetnje kao što je terorizam, širenje oružja za masovno uništenje i nestabilnost koju izazivaju nestabilne i propale države.

Početakom 1990-ih, NATO je već započeo reviziju svojih vojnih sposobnosti s ciljem prelaska sa statičnih hladnoratovskih formacija na mobilnije snage potrebne za operacije upravljanja krizama. Napadi od 11. septembra su ubrzali taj proces. Na samitu u Pragu održanom 2002.g., čelnici NATO-a su dogovorili značajne reforme koje će dramatično izmijeniti NATO-ove vojne kapacitete. Identificirali su područja koja treba unaprijediti, uspostavili NATO Snage za odgovor i reorganizirali vojne komandne strukture, kako bi NATO mogao bolje odgovoriti na različite prijetnje unutar ili izvan euroatlantskog područja.

Modernizacija vojnih sposobnosti

U Pragu je identificirano osam područja u kojima se hitno moraju prevazići nedostaci. Ta područja su obuhvatila strateški zračni i pomorski transport, ABRH odbranu i osmatranje kopna iz zraka. Saveznici su se obavezali da će osigurati sposobnosti koje su od temeljnog značaja da bi Savez mogao odgovoriti na nove prijetnje. Od samita u Pragu, NATO je istražio i druga područja u kojima treba izvršiti modernizaciju, a posebno područje odbrane od terorizma.

NATO Snage za odgovor

Svrha NATO Snaga za odgovor (NRF) je mogućnost brzog odgovora na različite vrste kriza širom svijeta kao prethodnice koja se, u nekoj kasnijoj fazi, može pojačati. Njihovu osnovu čini jezgro koje se po potrebi može proširiti. NRF su multinacionalne snage koje se sastoje od kopnenih, zračnih, pomorskih i specijalnih snaga koje mogu početi sa razmještanjem u roku od samo 5 dana i same se održati u operacijama 30 dana ili duže, ako im se osigura snabdijevanje.

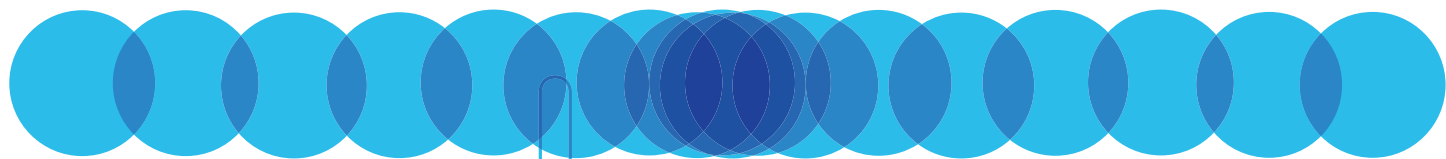
Elementi NATO Snaga za odgovor su već bili raspoređeni u SAD-u, nakon što je uragan Katrina pogodio New Orleans i okolna područja u septembru 2005.g., i u Pakistanu, nakon razornog zemljotresa koji se dogodio 8. oktobra 2005.g.

Pored sposobnosti brzog razmještanja i visoke borbene gotovosti, NRF su predvodnik aktivnosti NATO-a na transformaciji. NRF obučavaju svoje ljudstvo da djeluje u visoko zahtjevnom okruženju i koriste najnovije tehnologije u multinacionalnom kontekstu. Ovaj kvalitet obuke je iskustvo koje dobijaju svi pripadnici NRF-a čime postaju katalizator promjena unutar oružanih snaga država, kao i u multinacionalnim formacijama.

Racionalizacija komandne strukture

U skladu sa sigurnosnim okruženjem nakon Hladnog rata, NATO je izvršio reviziju svoje komandne strukture kako bi ona mogla podržati manje, fleksibilnije i mobilnije snage. Radikalno je smanjen broj komandi i, što je još važnije, Savezničkoj komandi za transformacije (ACT) (bivša Saveznička komanda za područje Atlantika) lociranoj u SAD-u data je uloga predvodnika NATO-ovih aktivnosti na transformaciji. Strateška komanda locirana u Evropi postala je odgovorna za sve NATO operacije i sada se zove Saveznička komanda za operacije (ACO).

Reorganizacija vojne komandne strukture je trajan proces, koji NATO periodično revidira.

Dinamika organizacije

Donošenje odluka konsenzusom

Jedan od ključeva trajnosti Saveza je proces donošenja odluka zasnovan na konsenzusu. To znači da sve odluke moraju biti jednoglasne, zbog čega donošenju odluka često prethode dugotrajne konsultacije i diskusije. Iako vanjskom promatraču ovaj sistem može izgledati spor i trom, on ima dvije značajne prednosti. Prva je poštivanje suvereniteta i nezavisnosti svake zemlje članice, a druga je da, kada se odluka donese, ima podršku svih zemalja članica i obavezuje ih na provedbu.

U nekim slučajevima dolazi do neslaganja, kao na primjer u proljeće 2003.g. kada su se procjene zemalja članica o prijetnji koju predstavlja režim Sadama Huseina u Iraku razlikovale. Iako različiti stavovi država znače da se Saveznici neće uvijek složiti o mjerama koje se trebaju poduzeti, NATO omogućava njihove međusobne konsultacije i diskusije kako bi se, kada god je to moguće, mogao postići konsenzus.

Glavni akteri

“ Glavno političko tijelo za donošenje odluka u NATO-u je Sjeveroatlantsko vijeće ”

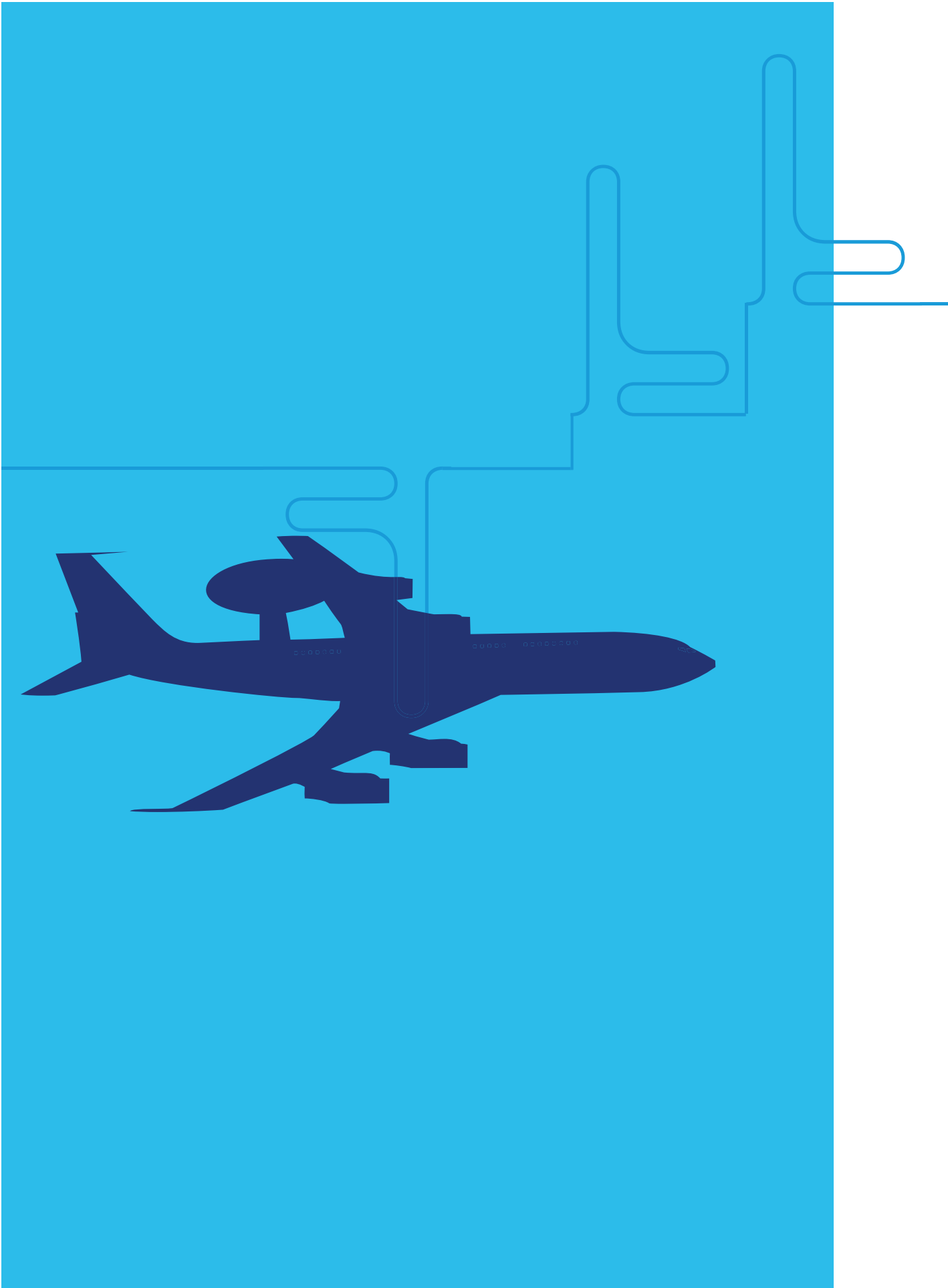
Najvažniji akteri u NATO-u su same zemlje članice koje čine Organizaciju. One su zastupljene u odborima NATO-a na svakom nivou. Zbog toga u sjedištu NATO-a u Briselu svaka zemlja ima stalnog predstavnika na nivou ambasadora, koji je na čelu delegacije svoje zemlje koju čini diplomatsko osoblje i savjetnici za odbranu koji ili lično prisustvuju sastancima odbora i komisija ili se pobrinu da tim sastancima prisustvuju stručnjaci iz njihove zemlje.

Glavno političko tijelo za donošenje odluka u NATO-u je Sjeveroatlantsko vijeće (NAC) koje se sastaje na nivou ambasadora barem jednom sedmično. Također, Vijeće održava svoje redovne sastanke na nivou ministara vanjskih poslova, ministara odbrane, i, povremeno, šefova država i vlada. Sjeveroatlantsko vijeće, zajedno sa dva odbrambena tijela, Komitetom za odbrambeno planiranje i Grupom za planiranje aktivnosti u vezi nuklearnog naoružanja, nalazi se na čelu kompleksnog sistema komisija i odbora. U tom sistemu, Vojni komitet je odgovoran za pružanje vojnih savjeta ovim glavnim tijelima i davanje smjernica strateškim komandantima u vezi vojnih pitanja. Kao takav, Vojni komitet ima poseban status kao najviše vojno tijelo NATO-a.

NATO ima generalnog sekretara koji se imenuje na period od otprilike četiri godine i koji je visoki zvaničnik neke od zemalja članica. Generalni sekretar predsjedava sastancima Sjeveroatlantskog vijeća i drugim važnim tijelima NATO-a, a pomaže i u postizanju konsenzusa između zemalja članica. U vođenju svakodnevnih poslova Saveza, generalni sekretar ima podršku Međunarodnog sekretarijata kojeg čine stručnjaci i zvaničnici iz svih NATO zemalja.

NATO nema svoje oružane snage. Većina snaga koje su na raspolaganju NATO-u ostaju pod punom komandom i kontrolom svojih zemalja dok ih zemlja članica ne ustupi za izvršenje zadataka, od kolektivne odbrane do novih misija kao što su operacije očuvanja mira. Ukratko, NATO je forum koji okuplja zemlje koje su spremne integritati svoje snage i angažirati se u multinacionalnim aktivnostima u jednom datom periodu. Njegova politička i vojna struktura omogućava dugoročno planiranje aktivnosti kako bi državne snage mogle te zadatke izvršiti, kao i organizacijske aranžmane potrebne za združeno komandovanje, kontrolu, obuku i vježbe.

Budućnost

Iako je Savez prvobitno nastao kao odgovor na period Hladnog rata, po nestanku podjela u Evropi Savez je preuzeo nove, temeljne važne zadatke. Otvorio se prema Istočnoj Evropi, primio nove članice i uspostavio mrežu partnerstava koja seže sve do centralne Azije. Također se uključio i u operacije upravljanja krizama kako bi se svladalo nasilje izazvano regionalnim i etničkim sukobima u Evropi, a, od nedavno, i izvan euroatlantskog područja.

Posthladnoratovski svijet se pokazao kao još kompleksnije sigurnosno okruženje, i sve ukazuje da će se taj trend nastaviti i u 21. stoljeću. Strateški koncept Saveza dogovoren 1999.g. je predvidio mnoge prijetnje i izazove novog sigurnosnog okruženja.

Od terorističkih napada 11. septembra 2001.g. Savez je svoje aktivnosti preusmjerio na prilagođavanje stvarnosti postojanja asimetričnih prijetnji. Usvojio je širi i ambiciozniji pristup sigurnosti kroz produbljivanje i širenje partnerstava, modernizaciju svojih snaga i pružanje pomoći u kriznim područjima koja su novina za Organizaciju. Ukratko, Savez ubrzava svoju transformaciju kako bi razvio nove političke odnose i ojačao operativne sposobnosti da može odgovoriti na sve veću globalizaciju svijeta koja donosi veće izazove, u korist odbrane, mira i sigurnosti zemalja članica.

ZAJEDNO ZA SIGURNOST

